

Književnost.

Slovenska.

Franc Tersegglav: **Zlata knjiga slovenskih Orlov.** Ljubljana 1910. Založil konzorcij „Mladosti“. — O notranji vrednosti te knjige so izpregovorili drugi najmerodajnejši činitelji. O tem torej ni treba več besedi. Nas zanima predvsem z umetniškega, leposlovnega stališča. Knjiga je napisana v obliki katekizma. Govori se včasih, da je oblika katekizma suhoparna in težko prebavljiva. Pisatelj gori navedene knjige nam je pa s svojim delom podal dokaz, da je tudi v tej obliki mogoč estetičen užitek. Nekateri odstavki se citajo skoraj kakor poezija, toliko sile čustva je v njih. Opaža se tudi ono stopnjevanje misli in končni poudarek, ki je lasten lirični poeziji, in je zlasti krasno izveden v psalmih. Odprem kar na slučaj stran 57. Tu stoji:

„Kaj mora Orel storiti, da ne pojema in ugasne vnetost za dobro stvar?“

„Da vnetost za dobro stvar ne pojema in ugasne, se mora Orel:

Redno in marljivo udeleževati društvenega življenja in delovanja;

Vse svoje dolžnosti vestno izpolnjevati in tudi najmanjših ne zanemarjati;

Rad moliti, da bo vedno rastel v milosti.“

Kdo ne bo tukaj opazil onega ritma misli, ki je eno glavnih umetniških sredstev lirične poezije?

Lepo in primerno izbrano je tudi berilo v začetku in na koncu knjige. V stvarnem oziru se pograša v knjigi poglavje o alkoholizmu, ki se bo v drugi izdaji gotovo moralo pridejati. To vprašanje je tako važno, da se ne more stisniti v kratko opazko. V knjigi se omeni samo mimogrede dvakrat treznost.

Urbanus: **Knjiga o lepem vedenju.** Založila Katoliška tiskarna. — Ravnokar je izšla knjiga, ki je bila že davno potrebna in bo brezdvoma ustrezala svojemu namenu.

Pozna se, da je takoj pri sestavi knjige stopalo v ospredje vprašanje: ali naj bo knjiga za izobražence ali pa za ljudstvo in kako zediniti oba ta stališča. Res, da imamo pravega izobraženstva še malo in da se ono lahko v potrebi poslužuje nemških knjig, vendar narašča v zadnjih letih vedno bolj takozvana srednja inteligenca, kateri nemški jezik že ni vselej lahko pristopen, a pride tudi velikokrat v položaj, da si skoraj ne ve pomagati iz zadrege, ker ji primanjkuje teorije o lepem obnašanju. Ravnotako je pa tudi za naše ljudske množice potrebna bila knjiga, iz katere bi se naučili lepega in primerne obnašanja v raznih prilikah.

Ker je pri naših knjigotrških razmerah težko izdati dvoje knjig za različne sloje iz istega predmeta, je bilo pač treba najti način, da se z eno samo knjigo zadovolji obema potrebama.

To se je izkušalo doseči z gori navedeno knjigo in prepričan sem, da bo njen uspeh dokazal, da je bil poizkus posrečen.

Lepo obnašanje ni toliko plod razuma in pouka, kakor vzgoje iz srca. Popolnoma preprost človek se

često obnaša veliko lepše in primerneje, kakor pa olikan in izobražen gospod, — pravi naša knjiga v uvodu jako umestno. Človek, ki ima dobro srce, bo slednjič tudi v obnašanju vedno približno zadel. Vsa oblika sloni pravzaprav na stavku iz evangelija: Česar nočeš, da bi drugi tebi storili, tudi ti drugim ne stori.

Vendar je pa človeku potreba tudi nekaj teoretičnih navodil. Saj ima tudi človek že po naravi vpisanih deset božjih zapovedi v svojem srcu, a vendar je koristno in potrebno, da se jih še uči iz katekizma. Med našim ljudstvom je še ogromno veliko surovosti. Tega ne moremo prikriti, pa naj tudi imenujemo dotične pojave z olepševalnimi izrazi „ponos“, „odkritosrčnost“, „obnašanje naravnost“ itd. Naša inteligenca ima često samo nekaj zunanjih oblik lepega obnašanja brez notranjega jedra. Naj bi se torej ta knjiga razširila med ljudstvom in obrodila sadu. Morda je posledica naše demokratične dobe, da se včasih skoraj nalašč zanemarjajo zunanje oblike obnašanja in se tako prezirljivo govori o njih. To je velika napaka, katero je treba iztrebiti. Zunanost je neobhodno potrebna oblika notranjega jedra. Gotove oblike v obnašanju so naravnost potrebne, da morejo ljudje med sabo sploh občevati. Mnogokrat zagotovi primerna beseda in primeren nastop na primernem mestu ves uspeh kakšnega početja. Zlasti je pa še treba poudarjati, da obvarujejo zunanje oblike obnašanja velikokrat osebo pred grehom, nesrečo in raznimi neprijetnostmi. Človek, kateremu so gotove oblike življenja prešle v kri, ne bo tako hitro skočil čez mejo in storil kakšnega nepremišljenega koraka, katerega bi moral potem morda hudo obžalovati.

S tega stališča moramo v resnici z veseljem pozdraviti gori navedeno knjigo in smatrati za našo narodno dolžnost vsakogar, da ji pripomore vstop v vsako rodbino. Vsak bo v njej našel mnogo sebi primerne. — Tu hočem še opozoriti na nekatere malenkosti.

Glej, da ne boš nikdar v svoji zunanosti in v svojih besedah kazal kaj več, kakor si in znaš. Drugače se ti lahko zgodi, da prideš kdaj v družbi v jako neprijeten položaj. Zunanost mora biti vedno v slogi z notranjostjo, to je temeljno pravilo. To je potrebno zlasti še raditega, ker sicer ne boš imel one sigurnosti v nastopu in govorjenju, ki je neobhodno potrebna k pravilnemu obnašanju.

Ravnaj in govori vedno neprisiljeno, tudi ako bi bilo nekoliko manj uglajeno. Bolje, da nastopaš nekoliko pod črto, a tu s sigurnostjo, kakor pa da bi segel previsoko, potem pa ne mogel naprej. Če si segel prenizko, še vedno lahko popraviš, če si segel previsoko in se osmešil, postaneš lahko v družbi nemogoč. Ne rabi nobenih besedi, katerih pomen natančno ne poznaš, ne spuščaj se v nikake pogovore, katerim nisi popolnoma kos. Ali pa priznaj kar naravnost, da v tej stvari nisi posebno doma.

Ne brigaj se za ljudi več, kot ti je neobhodno potrebno. Ne tišči v nikogar z nepotrebnimi vprašanji o nobeni odsotni osebi, kar ni ravno potrebno, ne opravljaj odsotnih oseb, tudi ako družba napelje

na tak pogovor. Opravljanje naredi vedno neprijeten vtis in ko se odstraniš, bodo opravljali tebe.

Pri jedi se ti vedno lahko prigodi, da dobiš kako nežnana jed. Počakaj in glej, kako bodo jedli drugi, ako pa tega ne moreš, povej odkritosrčno, da te jedi še ne poznaš in ti bo gospa ali gospod povedala. Bolje, kakor pa da bi se z nerodnostjo osmešil.

Ne ponujaj nikdar nikomur niti jedi, niti kaj drugega več kot kvečjemu dvakrat. Drugače je lahko tvoja vsiljivost nadležna in vedenje neolikano. Zlasti pa še jedi in pijače ne smeš ponujati nikdar. Gost naj vidi, da je pripravljeno in mu je na razpolago, več pa ničesar. Ako z jedjo in pijačo siliš, izgleda kot da pripisuješ temu preveliko važnost, kar je neolikano. Jed in pijača in sploh vse naravne funkcije človeškega telesa morajo igrati v družbi in v javnosti kar najmanjšo vlogo. O tem ne govori tudi nikdar brez potrebe.

Sploh se varuj vedno prekrepekega nastopa. Ne hodi pretrdo, ne govori preglasno, ne stiskaj krepko roke, ne smeš se iz vsega grla itd.

Naše inteligentnejše ženske in dekleta padejo navadno v dva nasprotna ekstrema. Ali hočejo pokazati, da so olikane in zaidejo vsled tega v pretiranost in prisiljenost v govorjenju in v obnašanju, ali pa so tako boječe, naivne in smešne. Mnogo je tega kriva neprimerna vzgoja. Tudi ženska se mora v družbi vesti naravno in neprisiljeno, primerno svoji vzgoji, premoženju in družabnemu stališču.

V mešani družbi se nikdar ne govori o veri, politiki in boleznih.

V nekaterih malenkostih smo pač lahko drugačnega mnenja, kakor pisatelj gori navedene knjige. Tako n. pr. je nejasno, kaj pomeni stavek: „Če se po kakih pojedinah ali večernih prireditvah aranžira ples, porabi najbližjo priliko in izgovor, da družbo zapustiš, ali pa „po francosko“ izgineš.“ Namreč, ako povabljenec ne zna plesati. — „Po francosko“ izginiti pač ni nikdar lepo in v našem slučaju tudi nepotrebno. K soirejam dame ne prihajajo v promenadnih toaletah, sir se navadno ne je tako, kot opisuje pisatelj in takih malenkosti več. A to le mimogrede. To tudi ne zmanjšuje vrednosti in pomena te knjige. *Dr. L. L.*

Alešovec Jakob: Kako sem se jaz likal. Drugi, popravljeni natis, priredil *Jožef Volc*, III. zvezek. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Koncem knjige je pridejan kratek životopis pisatelja Alešovca. S tem tretjim zvezkom je izšlo celotno delo „Kako sem se jaz likal“. Dobro je bilo, da je Katoliška Bukvarna oživela našega najboljšega poljudnega pisatelja, ki ga doslej še nihče ni dosegel v pristnem slovenskem humorju, bodeči zabavlji in krepki izvirnosti. „Kako sem se jaz likal“ ter „Ljubljanske slike“ bodo ostale v našem slovstvu in se bodo čitale med širokimi krogi, dasiravno je že izginil duh in razmere, ki jih opisuje Alešovec. „Povest slovenskega trpina“ se je tekom zadnjih desetletij sicer znatno izpremenila, vkljub temu se bo Alešovčeva povest še dolgo čitala in bo ostala med nami, ne samo kot proizvod našega slovstva, ampak tudi kot slika iz naše kulturne zgodovine.

Janko Dolžan: Iz dnevnika malega porodneža. Ameriška humoreska, prirejena po angleškem izvirniku. Ljubljana 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Ljudske knjižnice 12. zvezek. — Jezik je

lep, lahko tekoč in čist, vsebina prijetna, polna živahnega humorja. Knjiga se bo s prijetnostjo čitala v utrujenih urah po napornejšem delu.

F. M. Dostojevskij: Igralec. Roman iz spominov mladeniča, poslovenil *R. K. Trst* 1909. Tiskala in založila tiskarna „Edinost“. Dostojevskij ni neznanec med nami. Prestavljenih imamo na naš jezik že nekaj njegovih boljših del: „Ponižani in razžaljeni“, „Zločin in kazen“ itd. Doba Dostojevskega je že prešla in realizem se je v slovstvu preživel. Vendar imajo njegovi spisi trajno vrednost, kot proizvodi enega izmed glavnih predstaviteljev te šole, pa tudi raditega, ker je globoko posegel v razvoj človeškega duha in prinesel mnogo novih prvin v svetovno literaturo. Dostojevskij je „pisatelj groze“, ki riše mojstrsko temne strani človeške notranjosti. Prijetno berilo za kratek čas ni, njegova globoka psihologija bo pa marsikoga zanimala. Gori navedena knjiga ne spada med njegova najboljša dela.

Ks. Sándor-Gjalski: Jurkica Agićeva. Po-vest, prevedel *Fr. Orel*. Trst 1910. Založila in natisnila tiskarna „Edinost“. — Nekoč se je razpravljalo na Slovenskem, ali kaže prevajati iz hrvaškega jezika na slovenski, ali ne? Sedaj je to vprašanje menda že rešeno. Za ljudstvo moramo brez dvoma prevajati, izobraženstvo se pa lahko neposredno poslužuje hrvaških izvirnikov. Zeleti bi pa bilo, da bi se pri prevajanju izbirala dela, ki neposredno zblizujejo narod z narodom in seznanjajo Slovence s hrvaškim ljudstvom, njegovim značajem, življenjem in preteklostjo. V našem prevodu je jezik nekako trd, beseda teče počasi in vidi se, da se pisatelj ni mogel lahko osamosvojiti od izvirnika. Zanimivi so pa razni prizori iz hrvaškega značaja in razni pojavi hrvaške duše.

1910

Hrvaška.

Pretežna večina hrvaških pisateljev se zbira sedaj v „Društvu hrvaških književnikov v Zagrebu.“ Društvo izdaja leposlovni mesečnik „Savremenik“, ki je postal tudi glasilo Hrvaške Matice in je sedaj najboljši in pravzaprav edini hrvaški leposlovni list. „Hrvatska smotra“ je namreč nedavno prenehala izhajati, „Prosvjeta“ pa nima večjega umetniškega pomena.

Poleg mesečnika „Savremenik“ izdaja „Društvo hrvaških književnikov“ tudi še zbirko novejših hrvaških pisateljev, na leto po šest zvezkov, obsegajoč vsak približno deset pol. Ta zbirka je začela redno izhajati lansko leto in je dosedaj izšlo vsega skupaj osem zvezkov. Posamezni zvezki veljajo po 2 kroni, naročnina za celo leto 9 kron, za naročnike „Savremenika“ 6 kron.

Doslej je izšlo:

Dinko Šimunović: Mrkodol. — To je zbirka novel, ki so bile razen ene že natisnjene v Zaderskem „Lovoru“ in v zagrebškem „Savremeniku“. Šimunović spada med najnadarjenejšje mlajše hrvaške pisatelje. Po poklicu je učitelj, doma iz Knina. Napisal je mnogo člankov iz pedagogike in se udeleževal gibanja hrvaškega učiteljstva.

Dragutin M. Domjanić: Pjesme. — Domjanić je potomec stare hrvaške plemiške rodbine, ki